

Na sokolích krídlach

DEJINY SPÄTÉ
S MAGHREBOM

Maghrebom nazývame severoafrické arabské územia ležiace na západ od Egypta: Maroko, Alžírsko, Tunisko a Líbyu. Aj tu sa vývoj sokolarstva datuje približne od 7. – 8. storočia.

Vyznamenaný na ruskej sokoliarskej oslave (autor K. Lebedev, 1896)

Hoci maghrebské sokoliarstvo v mnohom pripomína tradície pozorované na Blízkom východe, môžeme ho označiť za svojrázne. Sokoly neoznačujú pojmom zaužívaným v arabčine, ale ako *Tair* alebo *at-Tair al-hurr*. *Tair* v preklade znamená

vták, kým *hurr* slobodný. Odborníci zvyknú toto pomenovanie väčšinou prekladať ako „statný vták“, avšak podľa niektorých bádateľov sa spája s egyptským bohom Horom, ktorého v dobe faraónov zobrazovali ako muža so sokoľou hlavou. Zaujímavým prvkom maghrebského sokoliarstva je, že sa poľuje z konského chrbta a s tromi vtákmi. Jeden sedí na ľavej pästi, pričom v pravej ruke drží sokoliar opraty, druhý na jeho hlave a tretí na hruške sedla. Keď dravce nelietali, mali na hlave čiapočku. Mercier vo svojej knihe vydanej v Paríži v roku 1927, ktorá sa venovala arabskému soko-

liarstvu, upozornil aj na jednu kuriozitu. Po ukončení loveckej sezóny maghrebski sokoliari pustili svoje dravce na slobodu a na začiatku novej sezóny ich znova chytili. Arabski panovníci, samozrejme, s potešením holdovali tejto ušľachtilej vášni. Napríklad Ahmeda Mohameda ben Al-Aghlaba, vládnuceho v rokoch 864 – 875, prezývali aj Abu I-Gharanik, čiže Pán žeriavov, keď Mohamed II. sa tak nadchýnal pre sokoliarstvo, že podľa niektorých zdrojov dal za 30 000 zlatých postaviť pavilón pre svoje dravé vtáky. Smrť ďalšieho panovníka Mustansira I. nepriamo spô-

Luxusný dravec – luxusné auto

Arabský sokoliar so svojimi pomocníkmi

Účastníci festivalu lovu pomocou orla

Lovec na koni

Orol skalný na festivale

Účastník festivalu

Nádejný sokoliar

sobilo jeho nadšenie pre sokolarstvo. V roku 1252 mu ohradili obrovské územie v blízkosti mesta Bizerte, kde trávil čas lovom zo sedla, sokolarstvom, až dovtedy, kým na jednej poľovačke neprechladol a v máji roku 1277 nezomrel. Niektoré zdroje uvádzajú, že v 15. storočí v okolí Tuniska bol od marca do septembra každý pondelok a štvrtok poľovnícky deň.

Dejiny a prítomnosť sokolarstva na starom kontinente

V sokoliarskych dejinách Európy je na poprednom mieste Maďarsko, ale poľovnícku kultúru má väčšina európskych krajín, napríklad Francúzsko, Veľká Británia či Španielsko.

Od 8. storočia n. l. bol Pyrenejský polostrov súčasťou spomínanej maghrebskej kultúry. Za čias emírov z rodiny Omayadenovcov panujúcich v Córdoba údajne existovala úradnícka hodnosť, ktorej úlohou bolo zorganizovanie sokoliarskych lovvov. Nazývali ju Sahib Ul-bayazi.

Maghrebský panovník Abdurrahman I. bol vášnivý sokoliar a na svoje poľovačky

doslova spieval ódy. Známe sú aj informácie o tom, že keď emír Abdulah vypúšťal svoje sokoly, zakázal obyvateľom Córdoba vstúpiť na most rieky Guadalquivir. Španielsko je príkladom toho, že kým európske sokolarstvo získalo dnešnú podobu, bolo ovplyvňované viacerými faktormi. Aj medzi jednotlivými krajinami sa objavujú značné rozdiely v oblasti výcviku a chovu sokolov.

O poľovačkách s vtákmi sa zmieňovali už starovekí grécki dejepisci, hoci vtedy sa dravce používali najmä na vyplašenie koristi, a podľa niektorých zdrojov vraj sokoly Julia Caesara lapali

Pred štartom

Mongolskí lovci s orlom

**Lovec
na mongolských
stepiach**

poštové holuby jeho nepriateľov. O podobnej metóde existujú zmienky aj z obdobia II. svetovej vojny, keď sa Nemci a Angličania takto snažili chytiť „nepriateľské“ holuby prelietajúce nad Lamanšským prielivom.

Domnievame sa, že v prípade Rimanov prispeli k rozvoju sokolarstva také národy, ako napríklad do ríše introdukovaní Sarmati. Predpokladá sa, že aj Vikingovia v 5. storočí poľovali pomocou dravých vtákov. Dánski archeológovia toto tvrdenie zakladajú na fakte, že sa objavili viaceré ná-

**Bez
člapečky**

lezy z tejto doby, ktoré tomu nasvedčujú.

Za čas rozkvetu európskeho sokolarstva sa považuje obdobie nemeckého cisára Fridricha II., ktorý dokonca napísal knihu s touto tematikou, čerpajúc zo starších arabských a gréckych diel.

Akýmsi centrom sokolarstva sa neskôr stalo Francúzsko, kde sa funkcia hlavného sokoliara dvora (Grand Fau-

connier) považovala za mimoriadne významnú. Boli obdobia, keď sa počet dvorných sokoliarov vyšplhal aj na tristo. Rozvoj poľovania puškou však značne potlačil sokolarstvo na starom kontinente.

Vo Francúzsku existuje iba jedno sokoliarske združenie s približne 250 členmi, Association Nationale de Fauconniers et Autoursiers Français,

**Aj sova sa dá
dobře vycvičiť.**

**Bojovník
účastník
festivalu**

Arabský západ slnka

Výr sibírsky

Puštík hnedý

skratka ANFA. Francúzske pravidlá nie sú príliš prísne. Sokoliar môže chovať vtáky aj bez sokoliarskych skúšok, ale maximálne šesť kusov. Pri väčšom počte je nutné absolvovať oficiálnu skúšku.

Sokoliarske dravce, samozrejme, musia mať nesnímateľné krúžky, dokumenty CITES a doklady o pôvode. Najobľúbenejšími sokoliarskymi dravcami sú harris jastrab, jastrab lesný, ako aj sokol s'ahovavý. Posledné dva sa vo Francúzsku dajú odchytiť aj vo voľnej prírode. Obľúbené sú taktiež hybridné jedince.

Pokiaľ ide o metódy poľovania, francúzski sokoliari chodia po lesoch a lúkach najmä sami. Keďže vo Francúzsku je veľmi málo oblastí vhodných na sokoliarstvo, takíto lovci nemajú ľahkú robotu. A tam, kde je zverí dosť, je poľovačka drahá. Lovia sa najmä zajace a jarabice poľné.

V porovnaní s Francúzmi Angličania nemôžu poľovať s dravcami odchytenými v prírode, ale výlučne s odchovanými. Je však dôležité zdôrazniť, že ak niekto toto pravidlo dodrží, môže svojej vášni holdovať s akýmkoľvek dravcom a bez ohľadu na počet. Vtáky musia mať krúžky. Register čísel na krúžkoch spravuje neziskové združenie IBR. Najdôležitejšie pravidlá sa týkajú najmä umiestnenia zvierat.

Veľká Británia zohráva mimoriadne dôležitú úlohu v popularizovaní sokoliar-

stva v Európe a vo svete. Napríklad v roku 2007 sa tu po prvýkrát konal sokoliarsky festival – vtedy sa predstavilo tridsať krajín. Toto podujatie sa už stalo tradíciou.

Múdri poľovníci

Okrem sokolov a jastrabov bolo a je možné využívať aj iné dravce. Sovy boli uctievané po stáročia. Vo svete povier viacerých kultúr získali dôležité postavenie. Napríklad 2000 rokov p. n. l. v Babylone jednu z bohýň

Prípravený na poľovačku

Sova snežná

zobrazili nahú, s krídlami a nohami sovy a s pazúrmí. Symbolom gréckej bohyne múdrosti Pallas Atény bola takisto sova. K sovám sa však neviažu len pozitívne povery. Aztékovia tak zobrazovali bohyňu smrti.

Popri poverách a uctievaní sa sovy využívali sem-tam aj na poľovanie. Na území dnešnej Ukrajiny pohanskí mnísi poľovali s vtákom noci. V období rozmáhajúceho sa kresťanstva náboženský vodcovia, ktorí uctievali viacerých bohov, utiekli pred prenasledovaním na bezpečné, tajné územia. Títo pohanskí kňazi vraj získavali svoju každodennú potravu pomocou sov. Lovili v noci, takže ich nebolo možné spozorovať. Dnes sa na týchto územiach, ako aj v iných krajinách, používajú sovy len kde-tu. Hoci sa na vystúpeniach z času na čas stretáme napríklad aj s výrom, tejto vášni holduje oveľa menej ľudí ako sokoliarstvu. Pritom sovy sú veľmi rozumné vtáky. Na mnohých šou môžeme vidieť aj havrany alebo iné havranovité, ktoré, ako je všeobecne zná-

Okrídlená „raketa“ – sokol sťahovavý

Sokol myšiár

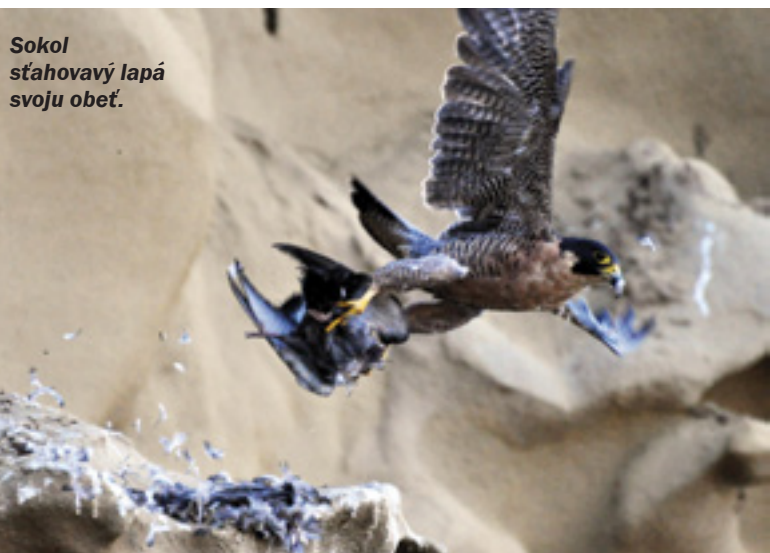
Myšiák
červenochvostý

Karančo

Veľká myšiarka

*Sokol
ťahovavý lapá
svoju obeť.*

me, sú tiež rozumné, ľahko sa učia a dajú sa dobre vycvičiť.

*Dravý vták
útočí na korisť.*

Sokolarstvo amerického kontinentu

O sokolarstve severoamerických Indiánov sa nám nezachovali žiadne údaje, možno pri love ani nevyužívali cvičené dravce. Dravé vtáky však uctievali ako totemy. Naopak, v južnej časti kontinentu sa podľa niektorých zdrojov Aztékovia venovali cvičeniu vtákov. Zmienili sa o tom aj Španieli, ktorí Ameriku objavili, čo nás vedie k domnienke, že sokolarstvo tu existovalo ešte pred príchodom Európanov.

Aj napriek chýbajúcim tradíciám sokolarstvo na severoamerickom kontinente

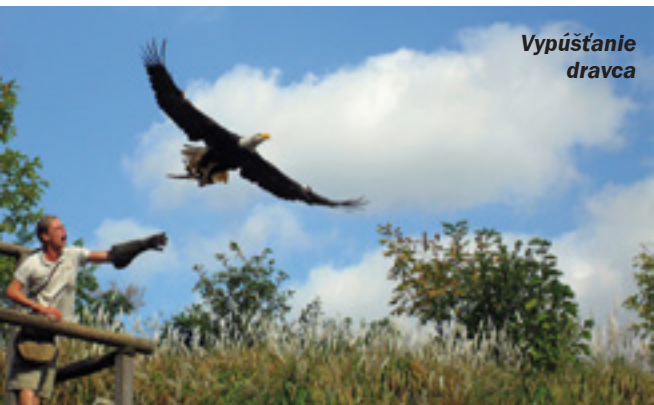
*Sokol
lovecký*

*Orliak morský
pristáva
na ruke.*

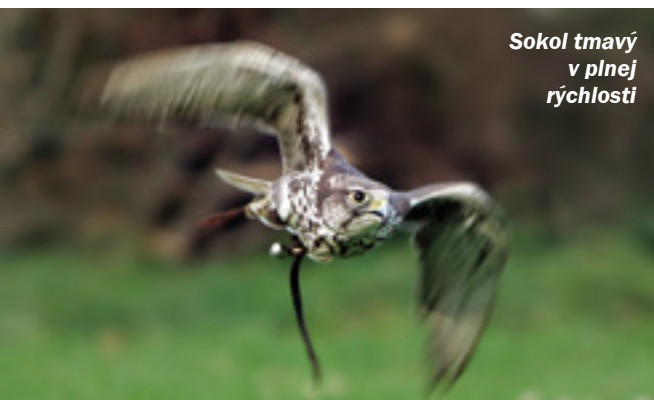
Orliak morský

**Vypúšťanie
dravca**

**Sokol
lovecký**

**Sokol tmavý
v plnej
rýchlosti**

Haja červená

Sokol lovecký

rozkvitá, dokonca v mnohých oblastiach. Spojené štáty zaujali vedúce postavenie predovšetkým v súvislosti s ochranou prírody. S Američanmi sa spája napríklad založenie Nadácie sokola sťahovavého (The Peregrine Fund). V centre nadácie v meste Boise, štát Idaho, za záchranu druhu bojovali umelým rozmnožovaním. U Američanov sa po II. svetovej vojne začalo rozmáhať cvičenie dravcov, avšak v 50. a 60. rokoch zdecimoval spoločnosť vtákov – medzi nimi aj sokoly sťahovavé – prostriedok na ničenie hmyzu DDT. Program na ochranu prírody sa však ukázal až taký úspešný, že v roku 1999 boli v Spojených štátoch sokoly vymazané zo zoznamu ohrozených druhov. Odvtedy si nadácia pripísala množstvo úspechov, takmer na celom svete

Čoraz viac ľudí prichádza na to, že cvičené vtáky sa dajú využiť ako výborné odpudzovače škodcov.

riadi rôzne aktivity a programy na ochranu dravých vtákov.

Tradícia s novou funkciou

Po stáročia sprevádzalo sokolarstvo rozvoj rôznych kultúr. Keď na pomyselných sokolích krídlach odletíme do dávnej minulosti, môžeme pozorovať poľovačky s cieľom získať potravu, ktoré sa v čoraz väčšej miere pretvárajú na symbol štatútu, na zábavu šľachticov. Dnes však môžeme v súvislosti so sokolarstvom hovoriť už len o zachovávaní tradícií, o nostalgii. Našťastie si tento spôsob lovu aj v modernej dobe nachádza svoju novú funkciu. Čoraz viac ľudí prichádza na to, že cvičené vtáky sú výborné odpudzovače škodcov, dajú sa využívať vo viniciach proti chráneným škorcom lesklým, v mestách proti holubom, ktoré všetko zamorujú svojimi výkalmi, ale aj na letiskách ako ochrana pred operencami, ktoré spôsobujú časté nehody. Pozitívna budúcnosť sokolarstva spočíva bez pochyb v rozšírení dnešného spôsobu ich využitia. A je iba čerešničkou na torte, že aj UNESCO stavia toto remeslo na miesto, ktoré mu právom patrí.

Prípravil: Daniel Gribek
Prebrané z maďarského časopisu
Nimród safari 2/2013

Sokol rároh

Haja červená
má rozpätie
krídel okolo
160 cm.

Orol bielohlavý

